

KAKO „PROBUDITI“ INDIFERENTNE?

PROBLEM INDIFERENTIZMA U NAŠEM KATOLICIZMU

Mijo ŠKVORC

Nitko, braćo svećenici, ne ide u rat bez plana, bez generalštaba, bez uvježbanih i vjernih časnika, bez požrtvovnih i odanih vojnika. Ako je odbio sat da u našem katolicizmu počnemo velikim ratom za »mrtve duše«, za indiferentne vjernike, onda moramo imati religiozni plan i mapu našeg naroda; dobro i Bogom nadahnuto vodstvo; vlastita smiona i zauzeta srca; poučene i ustrajne suradnike. Danas bismo htjeli obraditi samo prvi dio apostolske trilogije prema izreci kardinala Cardijna »voir, juger, agir«. Upoznati na brzinu kakve su boje prekrile naše pokrajine i biskupije; odakle mrlje na mapi našeg katolicizma; što bi trebalo najhitnije poduzeti da se vjerski nehaj zaustavi, a nehajni probude? Jasno da se ovakav pothvat može početi i uspješno nastaviti samo uz pomoć Duha Svetoga. Veni Creator Spiritus!

»MRTVE ŽUPE«

Ne velimo: »gogoljevski« mrtve duše, kakvih je bilo od Adamove katastrofe svagda i svuda. Kažemo — »mrtve župe«, pa proširujemo na mrtve biskupije, narode, blokove. To je, znamo dobro, novovjeko oslobudno zlo. Oprostimo svima koji se hvale »kršćanskom tradicijom«, a premalo dršću pred raskršćanjenom današnjicom. Bilo bi bolje da se zamisle nad mračnom kartom praktične nevjere. Ne treba sve naše krajeve, gradove i naselja otpisivati u bezboštvo. Ateisti u punom smislu riječi prilično su tanak sloj. Oni su i danas iznimka unutar čovječanstva. Nešto drugo je vampirski naleglo na naš katolicizam i siše mu krv. To je stvarna apostazija masa, dnevni život bez Boga, stvaranje jedne civilizacije i skupnog pogleda na svijet bez prisutnosti Krista i Crkve. To je ravnodušnost, nehaj, svakodnevni neinteres bilo za što u čemu se očituje Bog. To je naš indiferentizam.

O njemu, na žalost, dosta škрто govore ili ga kažnjivo prešućuju čak i najmodernije pastoralke. Ta pojava, naša najbolnija muka, ne nalazi dovoljno refleksije kod misaonih, ni dovoljno pokreta kod aktivnih svećenika. Kao da tupo i nemoćno stojimo pred anemijom koja razara župske zajednice, hara po školama, uvlači se u domove, gospodari radi-

lištima. »... sve češća i sve veća mnoštva praktično otpadaju od vjere — upozorava pastoralna uredba *Gaudium et Spes*. Zanimajati Boga i religiju, ili ne brinuti se za njih, nije više nešto neobično i pojedinačno kao u proteklim vremenima. Danas to zahtijevaju nerijetko kao izraz nanzstvenog napretka i nekog novog humanizma. Na više strana o tome ne samo da govore filozofske rasprave nego je to prodrlo naširoko u književnost, umjetnost, humanističku znanost, tumačenje povijesti i same građanske zakone. Mnogi su zbog toga u zabuni.«

Mi ne bismo smjeli ostati zbunjeni. Moramo religiozno-sociološki odrediti vanjske postotke katolicizma, prazninu naših crkvi, nemoć našeg utjecaja, udaljenost pojedinih četvrti, sela, kuća, duša od katoličkog uvjerenja i života. Treba zaći u nutarnje stanje koje pojedince priječi, smućuje i odvraća od nas. Moramo doznati i u mapu unijeti koja sela vrše — recimo — natpolovično najosnovnije dužnosti, koji gradovi nisu pali ispod 30 posto u svojoj religioznoj praksi. Pod praksom se razumije nedjeljno i blagdansko bogoslužje, uskrсна dužnost, vjerska pouka mladeži i odraslih, sakramentalni raspon života, pomirenje s Bogom prije smrti, dnevna molitva, praktična ljubav prema bližnjima. Takva bi nam karta očito pokazala da je naša zemlja u biti misijska (*»Croatie, pays de mission«*), jer u većim gradovima broj polaznika crkve jedva da preskoči 10 do 15 posto, a u nekim se selima naglo obara. Znači da se religiozni val, potjeran i dignut prošlovjekovnim vjetrov slobodne misli, zanjihao i od Krista odvuкао i do 85 posto našeg svijeta, koji se stišće u aglomerate mamut-naselja. A baš ona neprirodno debljaju za budućnost i žderu nam sela. Proždiru sela i odnose svu tradiciju, pa i tradicionalnu vjeru, ukoliko je bila plitka i nedovoljno prosvijetljena. *»Bretonac napušta vjeru na kolodvoru Montparnasse«*, kaže p. Desqueyrat. A naš Zagorac i Prigorac na zagrebačkom, Bosanac na sarajevskom, Ličanin na riječkom, Dalmatinac možda na splitskom ili šibenskom ...

Uza sav pad religiozne temperature — nadasve u javnom životu — ne bih rekao da živimo na vulkanskom tlu bezboštva. Kod nas je erupcija službenog ateizma izbila, ona najteža možda i prošla. Može se s usputnim potresima ponoviti, ali mi imamo već nešto iskustva. Nismo toliko na vulkanu, koliko na močvarama. Mi nismo religiozno uništeni, nego tonemo. Tonemo u vjerski nehaj a da toga pravo ne registriramo. Tonemo kao otočići, bespomoćno i stalno. Bolujemo od istjecanja religiozne krvi. Slabimo. Jauk prisebnih župnika i kapelana, koji često sami (kao don Camilo) razgovaraju s Kristom, čekajući da netko poviri u crkvu običnim danima, da se nedjeljama okupi nešto više svijeta, da djeca revnije i obilatije dolaze na vjeronauk, da mladež ne ode tako brzo i tako daleko — takav je jauk svećenika kojima je do duša (zar ih ima kojima to nije?) mora nas potresti.

Ovaj čas koncilske budnosti i daha valjda je pravi trenutak i psihološki optimum da zajedno uvidimo i reknemo istinu o svome stanju i potražimo lijek za svoje stvarne rane. Ne kažemo da je sve izgubljeno, nego da se gubi. Ne volimo da nema dobrih vjernika, ali se množe praktični nevjernici. Ne optužujemo se da ne radimo, ali vidimo da nam posao nije uspješан kako bismo željeli. A ipak na našoj svećeničkoj sa-

vjesti leži sudbina i onih izvan kruga vječnog svjetla, a ne samo duše preostalih...

»Mrtve duše« znače distrikte oko pojedinih crkvi, bogomolja i svećenika (kadikad u njima nema svećenika) u kojima manje od 30 do 40 posto ljudi vrši vjerske dužnosti. To nisu dakle župe pobuna, nego nehaja. Sve se misli odbjegloga mnoštva svijaju oko kućice, posjeda, posla, karijera, žene, novca, zabavica, odmora... Od nas uglavnom otpada svijet srednjih godina. Djeca još nisu sposobna za tako kobne odluke. Starci i starice znadu se predgrobno podsjetiti kamo idu... Ali ljudi najjačih godina i tobože izgrađenog životnog nazora, svijet proizvodnje, tvornica i rudnika, ureda i uprave, radilišta i trgovine, prosvjete i umjetnosti... sve više i svijet sela, osobito u nekim našim stranama... taj svijet ne zna kako nam crkve iznutra izgledaju, makar ih mi ukusno obnovili.

Problem svih naših migracija — bilo u gradovima, kad se traže novi stanovi; bilo u naseljima, kad se traži novi život, bilo u inozemstvu, kad se traži nova valuta — raste, prijeti i ne popušta. Nestalnost vjerničkog »mnoštva« jača. Gomilišta ljudske bijede, sva ta predgrađa i osiromašena sela, nemaju više ravnovjesja. Sve je poljuljano. Od vanjskog stana i sigurnosti, do nutarnjeg uvjerenja. Sto samo znači — eno u Bosni — gomilanje svijeta oko rudnika i tvorničkih dimnjaka. Hiljade što odjednom nahrupe, socijalno se neuravnoteženo natalože, jedva da se idejno mogu pravo odrediti i voditi. Sve uglavnom poprima podjednaku sivu boju dima, ukus neprovjetrenog ureda, religioznog sivila i neukusa. U svima sve jače udara želja za zaradom bez želje za vjedom. Utjeha vjere uzmiče pred utjehom dinara. Teško je misliti na stanove neba dok nemaš za obitelj stana na zemlji...

A same trbušine gradova, ukoliko prekuhavaju sav taj svijet bez prave i određene misli, stvaraju od činovništva — robove posla i karijere, društva i zabave; od trgovaca — najmljenika koji umorni od stajanja i podvorbe čeznu za okrepom i krevetom; od žena — ako su opterećene dvostrukim poslom u prvom redu — sve nervozniju tupost, koja se teško odmara u familiji, a druge rasonode bez propusta dužnosti nema. Djeca i mladi ne dolaze u crkvu zbog utjecaja obitelji, škole i ulice.

Svakako, na stadionu, pred kinima, na korzu — vidjet ćemo mnoštvo i mladog i muškog svijeta. Stoje ili hodaju satima, plaćaju i ostaju na kiši. Pred našim ih svetištem nema. Ljudi više računaju sa zabavom nego s milošću; više sa socijalnim nego sa sakramentalnim osiguranjem; više s liječnikom i advokatom nego sa svećenikom — čak i onda, kad se radi o najtežim i sudbonosnim problemima kontracepcije, abortusa, rastave, psihoneuroznih pojava... Kad bi se našao katolički Zola, pa da mjesto »trbuha Pariza« opiše trbuhe naših megapola! Sto bismo sve tu čitali?

ODAKLE »MRTVE ŽUPE«

Odakle indiferentizam u narod koji je nekoć gradio crkve da ih napuni i živio je na zemlji da stigne u nebo? Odakle nehaj u naše novovjeka tzv. »otvorene« župe, kojima je srušena ograda tradicije, a nije pro-

nađena zaštita i pomoć? Nije lako na to odgovoriti. Što je sve kroz posljednje stoljeće i pô prostrujalo našim katolicizmom. Što je sve grmjelelo i lomilo se našim religioznim nebom, i kako je naša religija iz tradicionalne čvrstoće i zatvorenosti prebačena na racionalističku i romantičnu trasu, da se pod sve izazovnijim udarcima socijalnih, nacionalnih, nutarnjepolitičkih, vanjskokulturnih, civilizacijskih, tehničko-industrijskih, američkih i otvoreno bezbožnih utjecaja nađe u kritičnom stanju? Kod nas je liberalno vodstvo naroda sa radićevskim parolama »popovilo-povi«, uz pomoć masonske štampe i sve dubljeg nadiranja nemorala razdvojilo narod i kler, puk i Crkvu. U našim krajevima napose osjetismo tutanj apokaliptičkih jahača — bluda, psovke i alkohola. U toj tjeskobi svećenik motri jedan seksualno znatno izopačen narod (nismo li denatalitetom prodrli među najjalovije zemlje?). Strahujemo nad jednim istaknuto psovačkim narodom, kome ništa nije sveto ni u crkvi ni oko nje; tugujemo nad alkoholičarskim narodom, u kome je na stotine hiljada ljudi stavljeno na popis pijanica. . . Otkako razni »amerikanci« i drugi povratnici iz daleka svijeta posijaše nepovjerenje u Boga, želju za bračnom slobodom i autonomijom misli — sve je po zakonu »psihologije masa« pošlo nizbrdo. Najprije pojedinci »sugestijom masa« zarobiše ono malo misli i volje što je čovjek ima. Demagogijom, parolama, panikom, velikim skupnim sredstvima, pobunom došlo je do osebuje »situacije mase«.

Pri tom nisu ni svećenici bili posve nevini. (Nisu možda još ni danas.) Koliki su se zapleli u političke trzavice i borbe, na obračune u tzv. KA i drugim pokretima; koliki su nesmiljeno bacali anateme na protivnike, tražeći ubir uz ogromne posjede. . .; koliki zanemariše svaki liturgijski i moralni život svojih vjernika — podižući nemoral vlastitim slomljenim životom, o čemu je bolje šutjeti.

Svi smo odnjihani u ovakvim tužbolicama. Neko smo se vrijeme isprazno hvalisali da smo »vjerni katolički narod« i da pripadamo svi ko jedan nerazorivoj Crkvi Kristovoj. Crkva je napokon ostala nalik na tužnu sionsku udovicu, koju mnoštva napustiše. Svećenici međutim još ne zaboraviše na propovjedaonicama puste samohvale, makar ispred ono 5 do 10 posto duša koje ne napustiše crkve. Kadikad nas nemalo zavaravaše okupljena mnoštva kod mladih misa, na godovima i prošteništima.

Ali dosta crnih misli. Nama je sada do — obnove! Nama dira srce dah Duha Božjega koji nije badava udario u razapeta jedra Crkve. Crkva je gotovo naglo potjerana na pučinu prema drugim kršćanima, prema drugim religijama i nevjernicima. Jasno je da ne smije mimoći ni otuđenih i nehajnih, zanemarenih i indifirentnih »vjernika«. Sabor o indifirentizmu nije izdao posebnog dekreta. Možda ga je ustrašila izjava svetog Petra apostola: »Ako se oni koji su spoznajom Gospodina i Spasitelja Isusa Krista izbjegli pokvarenosti svijeta opet upletu u nju i ako ih ona nadvlada, tim njihovo posljednje stanje biva gore od prvoga. Njim bi uistinu bolje bilo da nisu upoznali puta pravednosti, nego da okrenu leđa svetoj zapovijedi koja im je predana, nakon što su je upoznali. Na njima se događa što kaže istinita poslovice: Pas se povraća na svoju bljuvotinu, a okupana se svinja vraća da se valja u brlogu!«.

Ali je budnost u Crkvi pojačana. Pojedini episkopati (kao CELAM za Južnu Ameriku, francuski i kanadski episkopat) razmišljaju uz pomoć svećenika i laikata upravo o ovom problemu ustrajno i hrabro. Gledajući strašne mrlje nehaja na religioznim mapama pitaju se kao i mi: Kako da Crkvu dovedemo na prag kuća i duša koje više s njom ne računaju, makar su u njoj krštene?

O tome treba nešto više reći.

KAKO »PROBUDITI I OZIVJETI« INDIFERENTNE?

»Ruka Gospodnja dođe nada me. Gospod me izvede u duhu napolje i postavi me usred doline što je bila puna mrtvačkih kostiju...« Znete dobro kako Ezekijelov tekst dalje teče. Bog zapovijeda da prorok prorokuje riječ Gospodnju. Bog će učiniti čudo — obnoviti život tih mrtvih! »I kad sam prorokovao kako mi je bio zapovjedio, dođe duh u njih. One oživješe i postaviše se na svoje noge, jedna silno velika vojska.«

Kakvo bi to bilo »pastoralno čudo« kad bismo mogli udahnuti Božji duh u mrtve duše, u mrtve župe? Pa da se cijelo polje našega katolicizma probudi na vjerski život? Zamislite si tu pojavu! To bi nas valjda posvema satrlo! Kad bi svi naši kršteni počeli dolaziti u crkvu, tražiti često sakramente, redoviti vjeronauk, uposlenje u karitativnom i drugom poslu Crkve... ne znam što bismo učinili. Bili bismo u neprilici kao misionari u krajevima gdje se cijela naselja javljaju za prijelaz, a oni umorni jedva se miču...

A ipak bismo htjeli stvoriti jednu novu klimu, i to zajedno — svjetovni i redovni svećenici, bratski i odlučno. Da nam je barem nedjeljama povući u crkve više svijeta, više djece na vjeronauk, više mladeži na čestitost i ustrajnost, više obitelji na moralni život — bilo bi nam lakše. Našla bi se brže pomoć za sve sporednije — ekonomske, kancelarijske i kućne poslove. Bilo bi, nadamo se, i više i boljih zvanja. Sigurnije bi se oko nas u svim pothvatima okupljali naši vjerni.

Za ove naše prilike i neprilike mogli bismo naznačiti posebni i opći lijek. Ili možda — sredstva obnove za elitu i za masu. Ili jednostavnije — ispovjedaonicu i planirano vodstvo s jedne, a neke prave šok-kure s druge strane. Treba naime držati na umu riječ velikog Pija XI sadašnjem kardinalu Cardijnju, kad mu je kao mlad svećenik taj belgijski apostol rekao da bi želio Crkvi dovesti radničku klasu: »Eto napokon jednoga koji mi ne govori neprestano o eliti!« Kršćanstvo nije samo privilegij nekih ljudi! Prva je stvar u župi pridobiti pojedine savjesti, dublje ih prosvijetliti i čvršće izgraditi. Treba ih staviti na određeno i pametno mjesto da svjedoče i da sami djeluju. Mnoge će od njih progutati okolina prije nego je oni pravo i taknu. S tim uvijek računamo. No mi bismo pod vodstvom naših biskupa morali uporno razmišljati kako da se pokrene i na bolje preokrene sav naš život? Kako da se probudi interes za Boga u cijeloj našoj zajednici? Snosimo odgovornost za vječnost i neumrlost na svim životnim točkama. Jedva da će se u nas voditi javne i žučljive rasprave o koncilskim paragrafima kao u Nizozemskoj. Makar da u njoj

vijori naša, hrvatska zastava, mi si ne bismo željeli njihova neobuzdanog duha. Ne želimo nikako da se navijači Dinama i Hajduka dijele kao nekoć stranke u bizantskim cirkusima prema pojedinim dogmama... Mi moramo otvoriti nebo i milost, Božji poziv i krik s Golgote ljudima u ozbiljnom dnevnom životu. U domovima i stanovima, dakle u obiteljima. Na radilištima i radnim mjestima, kod svakodnevnog posla i proizvodnje — jer i ondje važe norme kršćanskog morala. U školama i institucijama javnog mišljenja uopće (agencije, štampa, radio, televizija, film...) a to znači kod izarivanja misli i darivanja slika. Možda bismo to mogli postići ovako:

1) milosno, životno i pastoralno shvatimo najdublji svoj apostolat — apostolat ispovjedaonice! Oni prisutni, koji moraju postati naša riječ i nagovor odsutnima moraju jednostavno zato jer ih imamo biti aktivirani za one kojih nema. Njih moramo prekovati u odvažne, pametne, ustrajne apostole. Ispovjedaonica (uz hranjive propovijedi i zgodne »apostolske tečajeve«) može ostvariti čudesa prave revnosti. To je bila metoda svetog Pavla i svetog Ivana Vianeya. S ono malo svijeta koji se skuplja oko oltara uredimo obitelj oltara. Raspaljeni Isusom, radit će za njega. Nikad ne bi smjela proći misa bez jedne velike nakane: za mjesto i župu, za djecu i mlade, za one u vojsci i na radu, za psovače i pijanice, za majke i zvanja, za nerođene i za pokojne... Sto više s jednim molimo, to će više drugi biti Bogom uznemirivani. Rad ne smije biti neprijatan i nametljiv, nego dijaloški privlačivo ugodan. Dobro bi nam došao mali priručnik »apostolata« za djecu i druge, koje možemo zainteresirati. U njem bi morale biti opisane sve metode, počevši od neuklopnive i svete Chautardove, do svih Pfliegerovih...

2) drugi bi prijedlog želio pred Vas iznijeti veće, zajedničke, planirane akcije i metode. Neke čak i takve koje zahtijevaju smiono promišljanje dosadašnjeg rada, napuštanje dotrajalih i neuspješnih načina. Toliko se toga stegnulo na ograničeni prostor crkve, na slabe sile svećenika i kapelana, na one koji su blizu da se lupa po onima kojih nema...

Duh ove skupne metode mora biti — saborski. To znači — crkveno misijski. Ne franjevački, isusovački, lazaristički, salezijanski, vanjsko-svećenički... nego crkveno misijski! Ne tradicionalno misionarski, nego otvoreno misijski. To znači — neobično budan, pozoran, vidovit, promišljen, elastičan, zajedno izmoljen pred Kristom, zajedno ustaljen meditacijama, anketama i razgovorima, zajednički vođen i organiziran (makar mnogi zaziru od organiziranog i pametno vođenog apostolata!). To traži Sabor, koji javno demantira sve partikularizme i otvoreno želi gotovo u svim dokumentima da se Crkva prodahne svojim početnim svetim misijskim duhom. Apostolskom budnom jednostavnošću i širinom, koja u naše doba postaje jedino pastoralno rentabilna. Ta misijska svijest nosi nekoliko značajki. Po njima prepoznamo da je autentično crkvena. Prije svega ona je — jedinstvena. Traži jedno srce i dušu, jedan plan i vodstvo, jedan zamah i oduševljenje. Toga se davao u Crkvi najviše boji! Njegova je deviza prema nama: divide et impera! Zato je brižno, Bogom nadahnuto vodstvo episkopata nužno. Bez toga nećemo napredovati ni koraka naprijed! Bez toga se bespomoćno vrtimo u svome malome neiz-

glednom krugu. Biskupi moraju pronaći u sebi koncilске pastire, a među sobom jednog koncilsko-misijskog biskupa. On bi morao smišljati u duhu Sabora i s najboljim dijelom pastoralnog klera predlagati zajedničke akcije, korigirati neuspjehe, tražiti istinski neuralgične i bolne točke katolicizma, upozoravati na nove opasnosti, isticati uspješna i prokušana sredstva. Ova svijest misijske Crkve mora postati — opća. Ne smije nikoga izostaviti, nikoga potcijeniti, nikoga odbaciti. Računa s jednim i drugim klerom, u pomoć zove redovnice i laikat, brižno stvara elitne vjernike, pomaže se svom štampom i drugim načinima da dopre do svih savjesti. Za sve se zanima, sve kuša, ono najbolje probire. — Ta je misijska svijest napokon — nadnaravna. Vjeruje u moć žrtve, sakramenata molitve; u svjetlo Duha, u nadahnuća i karizme. Time poravnava teren, potpomaže radnike, unosi radost, rađa uspjehom. Takva je svijest po sebi uvijek ekumenski otvorena i stvarno ponizna. Ništa si ne umišlja, nikoga ne prezire. Ali u vjeri ide razborito i hrabro naprijed.

Misijska svijest Crkve računa prije svega s ovim elementima i metodama:

— *Časne sestre* po mogućnosti u svaku župu! U svakoj zajednici vjernika — u pustinji indiferentizma — ostvarimo oaze molitve i pomoći. Za ženski svijet i za malu djecu to je kadikad jedino spasenje. Ali treba sve redove i kongregacije pripremiti za taj život. I još više i još pametnije treba pripremiti kler! Inače sve svršava u skandalu i tragici, znamo.

— *Djeca* u našim župama — još uvijek imadu najviše prirodne sklonosti za crkvu, ako ih samo zgodno poučimo. Imadu velik utjecaj na roditelje. Znadu zgodno povući drugu djecu. Vjeronauk bi morao prijeći iz racionalizma na vjeronauk životne zadaće. Mladi bi morali osjetiti da su za nešto odgovorni i da nešto mogu! Oni su stvoreni za apostolate štampe, za male kurire obzirom na nemoćnike i bolesnike, za karitas.

— *Štampa i posebne vijesti župe ili župa*. To su svećenikova i crkvena usta za one koji ne dolaze; propovijedi i onda kad nas nema i tamo gdje nas nema; najpotrebnije sredstvo za one koji — kako reče Papini — neće u crkvu na propovijed, ali će pročitati nekoliko riječi i pogledati nekoliko slika. Mi još ne znamo dokle može zračiti štampa; još manje znamo kud bi Krist prodro preko radia i televizije, filmova i ilustriranih magazina. Koliko god hvalimo knjižice, brošure i knjige — ne smijemo zaboraviti da nam se civilizacija premeće u civilizaciju slike i zora. Morali bismo, prisiljeni prilikama, intervenirati preko sredstava za masovne komunikacije za dobro protiv zla. Stotine tisuća vjerski nehajnih ljudi sluša i gleda svaku večer tolike emisije. Svi izlaze pred njih osim nas. Zar ne bismo bili dužni svi ko jedan, u apostolskoj savjesti, zatražiti da nam se dade barem za sat dva tjedno ovo sredstvo za katehizaciju i vjersku obnovu?

— *Specijalne svečanosti*, proštenja, krizme, mlade mise, skupna pripravljenja vjenčanja, svečana zavjetna pričest mladeži, ređenja... pogodno su prigode da se potresu i nehajni. Za ovakove prigode dobro bi došla možda i odulja priprava, koji redovnik i svećenik iz susjedstva ili podaljša mjesta. Inače nam te svečanosti ostanu dekor bez sadržaja. Treba iskoristiti dolazak biskupa, apostola-svećenika, laičkih pomoćnika i pri-

jatelja. . . Gdje je moguće, uklopimo kroz ljetne mjesece u krvotok župe turiste! Ne treba ih samo proklinjati ili samo musti! Zašto ne bi strani katolici utjecali na naše indiferentne vjernike? Nuždan bi bio prethodni dogovor s raznim svećenicima izvana.

— *Staleške obnove i konferencije.* Možda ne predugo, ali što češće. Tako da se kroz godinu izredaju uglavnom svi problemi raznih slojeva u župi. Dakako da to treba valjano pripraviti. Osobito ako želimo, što je gotovo uvijek nužno, ući u potresno ljudski i kršćanski dijalog s prisutnima. U pitanju su dogmatska, liturgijska, nadasve moralna pitanja. Kadikad moramo dijeliti mladiće od djevojaka, muževe od žena. Neke teme se mogu bolje objasniti kad su zajedno (način odgoja, socijalnog i karitativnog rada, međusobne snošljivosti. . .) Nije loše ako se pred njima raspravlja udvoje — dijalogom između dvojice svećenika, od kojih jedan zastupa »interese« vjernika i postavlja pitanja. Ako staleške pouke snažno prohuje i provjetre župu, može se očekivati pravi proljetni život.

— *Obnove i tzv. male misije.* Više koriste gorljivim nego nehajnim vjernicima. Rijetko kad zdrmaju glavninu župe, jedva da dirnu najpotrebnije. Njihova bi uloga bila u tome da nastave rad misija i podržavaju zapaljenu vatru. Za takve obnove veoma je važno poznavati teren, zgodno izabrati i primjenjivati teme, prije svega pripraviti tlo. Colligate fragmenta! Molitve naše djece i starijega svijeta, žrtve bolesnika i nemoćnika treba istrgnuti iz sive i neodređene čamotinje i utkati u pokret župske obnove. Koliko se toga kapitala zbog nebrige izgubi!

— *Misije* — i regionalne i dijecezanske i dekanatske i župske. . . i gradske i seoske. . . Za neke čarobni »Sezame, otvori se!«, za druge posljednja pastoralna nada, za pokojega — ništa. Ipak svi od njih očekujemo uistinu jak i potresan šok. Ako se župa naravno i nadnaravno dobro pripravi, ako ih misionari terenski i realistički vješto vode, ako ih svi plemenito potpomognu — mogu neobično djelovati u širinu i u dubinu. Mogu buditi k svjetlu najmračniju svijest i k dobru najzapušteniju savjest. Mogu pružiti zaokružen pogled na svijet i život, na Boga i dušu, na pojedinca i zajednicu. Ali ih moramo nužno — za veća mjesta bez iznimke — produžiti na mjesec i više dana. Da ne bude sve samo bljesak bengalske vatre i sjaj upaljene slame. Misije moraju doći do svake savjesti, naselja, doma izlaganjem istina o našoj sudbini pred Bogom, o moralnim načelima života, danas iznad svega o živoj pripadnosti Crkvi, o narodu Božjemu, o liturgijskoj središnjoj stvarnosti, o raznim staleškim dužnostima i pravima, o temeljnim odnosima života, o lijekovima protiv duhovnih zaraza — naročito o duhu molitve, žrtve, kućne i župske zajednice.

Misijski zahvat (regionalni, biskupijski, gradski, župski) mora biti crkven, ozbiljan, svrhovit, suvremen. To je duhovni potres i šok ne na živce, nego na savjest. U misijama moraju zvoniti jedinstvene, logične, sugestivne, sponosne teme — najuže vezane s buđenjem same Crkve. Vađene iz duše Crkve. Žalosno je ako ljudi poslije misija ostanu jednako daleko od Crkve i podjednako hladni kao prije. Misije moraju naznačiti svakome njegovo mjesto u Crkvi, dok je na zemlji; u nebu, kad um-

re. Teme misije moraju preoravati svakodnevni mučni život. Ali vazda, kao i Spasiteljeve, parabolično: moraju dizati prema svjetlu vječnosti. (Crkva i moje zvanje — potreba integracije. . .; kuham i perem na struju i s deterđentom Crkve. . .; Krist nad krevetom — nije Frolova blasfemija, niti Proudhonova želja — nego najdraža stvarnost. . .; tako redom o molitvi, radu, karitasu, odgoju. . .)

Misije danas kao pokret masa prema vjeri traže savršenu suradnju svjetovnog i redovničkoga klera; bogoslova i časnih sestara (štampa, organiziranje svečanosti, briga oko djece. . .); laikat — napose laičke stručnjake za inteligenciju, radništvo, mladež, bračne probleme. . .

Zašto misije velikog stila (Milano, München. . .) nisu urodile željenim plodom, doista je pitanje. Zašto neke misijske akcije Instituta Pro Civitate Christiana iz Asiza donose čudesne plodove, trebalo bi istražiti. Nitko ne može zanijekati da je 17. stoljeće — potridentsko doba — unijelo pravu reformu shvaćanja i običaja preko misija. Bretanja, najzapušteniji dio Francuske, početkom 17. stoljeća, postaje misijskim radom svećenika Mihaela Le Nobletza i bl. Julijana Maunoir, isusovca, najvjernijim dijelom zemlje. Oni su s tisuću svojih suradnika kroz desetke godina krčili i preoravali i zasijavali tu pokrajinu — služeći se najmodernijim sredstvima. Danas bi se reklo da su posegnuli za »kinom, kazalištem, radiem, televizijom«.

— *Duhovne vježbe*, za najbolje da ustraju, za druge da postanu bolji. Ljude moramo poučiti prema dobi i staležima kako da prožive dublja životna i kršćanska otajstva, kako da se oboružaju sigurnijim i jasnijim odgovorima. Potrebni su nam specijalisti za razne kategorije (slično kao i u katehazi), danas nadasve za oženjene i one koji se kane uskoro ženiti. Dok logika milosnog života i psihologija vječnih zakona ljudskog srca ostaju nepromijenjene, metode se moraju stalno prilagođivati. Na žalost, u pitanju duhovnih vježbi i najvjешitiji kadikad — tapkaju. A ipak postoji više primjera kako one mogu djelovati — obraćati — utvrđivati — posvećivati (Cursillos de Cristiandad, primjer župnika Garavita u Villapinzonu, Kolumbija), koji je u župi od 8000 duša kroz devet godina (1956—1962) podigao broj svetih pričesti na 1400—1500 dnevno! Sve uz pomoć duhovnih vježbi, kroz koje su prošli svi njegovi župljani nekoliko puta (među njima 227 javnih žena!).

U sve ove akcije budne misijske Crkve treba uzidati našu molitvu i Kristovu milost, našu patnju i Božji blogoslov. Zato je posljednja napomena ista kao i prva: iskoristimo sve vjerne za sve poluvjerne, nehajne i nevjerne! Ne bi smjelo biti nedjelje bez istaknute nakane, u kojoj bi gorjela briga Crkve za duše daleko od Crkve. Zašto baciti zajedničku kronicu, križni put, svete pričesti, večernju molitvu, patnje bolesnika, dugočasnost samotnika. . . sve za obraćenje župe! Nek ih bude pet, šest! Neka! Spasitelj je počeo s dvanaesticom. . . prije toga samo s majkom i skrbnikom. . .! I nikad ne zdvojiti! Očaj ne smije u kršćanski rječnik!

Ne zaboravimo mučeničkog pastoralca sv. Ivana Vianeya. Koliko je muke imao s ono nepunih tri stotine duša! Kakve okršaje s krčmama, plesom, praznovjerjem i općim nehajom. . .! Makar su govorili nakon

dvadeset godina svetačkog rada, molitve i pokore, da Ars više nije Ars — kanonik Boulard pripominje da je potkraj svečeva života provalila u Ars — bijela kuga! I svetac je nije zaustavio!

Prenosimo njegov primjer, potiče nas p. Desquyrat, u naše »otvorene župe«, nehajne u sebi, bez obrane oko sebe! Što bi danas učinio — ne u seocu s 260 ljudi, nego sa zagrebačkim, riječkim, splitskim, osječkim, karlovačkim župama... gdje se gomila i kroz koje teče rijeka od 15 do dvadeset i više hiljada duša! I da je samo u svakoj drugoj ulici kréma! I da su samo žurevi i plesovi! I da je to samo obrana od praznovjerja i novih sekti! Zar bi razbio sve radio i televizijske aparate? Zatvorio škole? Spalio sve novine i knjige? Već je onda osnivao zaklade za misije, organizirao obnove, spremao elitu za masu... pun, rekli bismo, najsvremenijeg koncilskog duha! Danas bi, uvjereni smo, kao jedan od nas, u zajednici s drugima, jači od nas u molitvi i pokori, bliz nama bratskim savjetom i nutarnjom tjeskobom — pokušao ove metode koje smo iz arsenala Crkve iznijeli.

ZAKLJUČAK

Hoće li oživjeti ove »kosti«, ove duše, ove župe, ovaj narod? pitamo se s »ocem judaizma« Ezekijelom nad religioznom zamračenom mapom našega katolicizma. Odgovaramo nošeni saborskim duhom: Prorokuj, si ne čovječji! Hoće! »Sijte pravdu, žet ćete milost! Orite krčevina, jer je vrijeme da tražite Gospodina, da bi došao i spustio vam poput kiše pravdu!«, dovikuje prorok Ozeja (10—12) Oživjet će naše drago tlo

— ako biskupi, oci naše vjere i pastiri svega Božjeg puka, kao jedna misao i volja, jedno srce i dobrota, budu na čelu svoga klera i povedu bez buke, ali smiono, zajedničku, promišljenu, ustrajnu, golemu akciju za obraćenje naroda!

— ako kler pod njihovim jasnovidim i silnim vodstvom, bez krzma-nja, egoizma i zastajkivanja počne jedinstveno misliti, raditi, pomagati si, tješiti se, odmarati se, ljubiti zajednički Krista — i istrošiti se! Sav kler — bez razlike dobi, habita, škole, mjesta!

— ako odmah prihvatimo ruku i dušu laikata, bez nekadašnjeg strančarenja, ali s još većom ljubavlju nego nekad! I male i velike, osobito prosvijetljene i odlučne, stručnjake i uvjerene pomagače — uvedimo u velike planove Božje! I muževe i žene. Nadasve — mlade!

— ako beskrajnu silu patnje koja se bez kontrole razlijeva s bolesničkih kreveta i srdaca svedemo poukom i primjerom na svemirsku centralu Božjega Srca, odakle će u tamu duša provaliti svjetlo, u studen savjesti pasti toplina!

— ako, braćo, u svima poraste duh Sabora, duh preobrazbe i budnosti, proročki duh otvoren za dvadesetprvo i dvadesetdrugo stoljeće — duh ljubavi prema generacijama koje dolaze, prema bijednima koji nas čekaju, prema grešnima koji nas trebaju, prema svima koji putuju k Bogu.

Ne, braćo, ništa nije izgubljeno ako smo u ljubavi jedno! Ništa nećemo postići, ako nas đavao razdijeli! Kada je bio u našoj dugotrpnjoj

povijesti trenutak ovako pogodan da objavimo jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu? Da li je ikad nad nama lebdio čas kad smo mogli historijski načiniti veću izdaju no što možemo danas? Bez demagogije, saborski orijentirani odgovaramo: Nikad! Zato je naša odgovornost neopisiva, kao što su nam šanse — neslućene!*

SUMMARIUM:

Haec relatio de »indiferentismo religioso« tria vult imprimis enucleare. Phaenomenon et factum quod saepe nomen »dechristianizationis« assumit. Status hodiernus religiositatis in Europa et Croatia magnam partem assignat hominum, qui diversas ob causas de problemate religioso nec cogitant; si aliquid credunt theoretice, in praxim non deducunt. Auctor inquisitionem ulteriorem historicopsychologicam facit. Antea saecula sub influxu rationalismi, romantismi, postea liberalismi et communismi, hodiernum indifferentismum praeparaverunt. Videndo radices huius mali religiosi contemporanei, sacerdos debet — impulsus et imbutus spiritu Concilii — et methodos aptas et media quam optima invenire ad hoc malum tollendum. In relatione plura media exponuntur — uti sunt renovatio spiritualis ac individualis, educatio apostolorum, praesertim ope confessionis et praeparationis apostolicae. Media (quasi spiritualia mass-media!) etiam sunt in hodiernis circumstantiis mundi ad »massam« perducti necessaria. Talia sunt renovationes, praesertim statum diversorum, missiones populares accomodatae situationi modernae, exercitia spiritualia — et similia. Omnia haec fructum afferre possunt unice — si sub ductu Episcopatus in campo dioecesano et nationali; si unanimiter ab omnibus sacerdotibus — cleri dioecesani et regularis; si cum adiumento laicatus educati et formati — fiant.

* Misli nabačene u ovom predavanju mogu se proširiti, dokumentirati i tumačiti slijedećim djelima (iz obilja pastoralne literature):

LOUIS ANDRÉ RÉTIF, *Pour une Eglise en état de mission*, Paris, 1961. Naročito IV pogl. o dekriztijanizaciji (str. 51) i VI pogl. sa zaključkom — o misijskom duhu Francuske i čitave Crkve (str. 81. i 107); CHAN, PIERRE BAILBY, *Le curé et sa paroisse*, Paris, 1961. Citava knjiga urgira rad misijskog tipa u otvorenim župama. Dobra su poglavlja VI (zajednički i misionarski pothvat) i posljednje XIII (dvije župe, dvije različite okoline); JEAN LABBENS, *La sociologie religieuse*, Paris, 1959; HARRY HOEHNAGELS, *L'Eglise et la société prométhéenne*, Paris, 1960. Za nas naročito pogodno drugo poglavlje (Religija i okolina, str. 41); A. M. HENRY, *L'Annonce de l'Evangile aujourd'hui*, Paris, 1962. Za nas važan drugi dio: Moderni svijet, str. 119. i dalje; M. M. PHILIPON, *L'Eglise de Dieu parmi les hommes*, Paris, 1964.; R. LOMBARDI, *Per un mondo nuovo*, 7. izd. Roma, 1952. Vizija i nacrt svjetske kršćanske obnove, u svim sektorima života. Za nas od posebne važnosti »župna revizija«, str. 513. i dalje; R. LOMBARDI, *Pio XII per mondo migliore*, Roma, 1954. Papinski dokumenti za djelo p. Lombardija. Sistematski poredani; K. RAHNER, *Sendung und Gnade*, Innsbruck, 1961. Osobito uvodno poglavlje o kršćanima u modernom svijetu, i veliki odsjek »Dienst am Menschen — Služba ljudima«, str. 395. i dalje. To se svakako više teologija pastoralna nego praktične upute za djelovanje. Postoji i francuski prijevod: *Au service des Hommes*, Paris, 1965; K. RAHNER, *Sansse kršćanstva u naše doba*, Zagreb, 1966. preveo O. P. Vereš O. P.; TH. SUAVET, *Construire l'Eglise aujourd'hui*, 2. izd. Paris, 1960. Knjižica ozbiljnih misli i prijedloga. Krasno poglavlje »Construire l'Eglise« — kako izgraditi Crkvu, str. 117; A. DESQUEYRAT, *La crise religieuse des temps nouveaux*, 2. izd. Paris, 1955; F. KLOSTERMANN, *Das christliche Apostolat*, Innsbruck, 1962; B. HARING, *Macht und Unmacht der Religion*, Salzburg, 1956. Ovo je djelo na mahove pravo nadahnuće. Nama su sjajno poslužila poglavlja o »masovnosti« u svijetu i kršćanstvu te o religiji i duhu vremena (str. 135. ss. i 317. ss.); M. PFLIEGLER, *Pastoraltheologie*, Wien, 1962. Možda najbolja suvremena pastoralka. Mnogo koriste za našu temu misli iz četvrtog dijela: Dušobrižništvo ovdje i danas, gdje su opisani razni tipovi ljudi u našim župama. Među njima i indiferentni; V. SCHURR, *Seelsorge in einer neuen Welt*, Salzburg, 1959. Uvodne misli i poglavlja kao i završno (o regionalnim misijama) mogu poslužiti kao nadopuna predavanja; V. SCHURR, *Pastorale constructive*, Paris, 1963. Zlatna knjižica, bliza praksi od prije navedene pastoralka. Četvrto i peto poglavlje (osobni ili institucionalni pastoral — te misionarski pastoral, životna potreba župe) ne smiju se prešutjeti; CH. MOELLER, *Mentalité moderne et évangélisation*, Bruxelles, 1962. Djelo je sjajan putokaz u problem dekriztijanizacije ukoliko se očituje u suvremenoj literaturi. Ali praktičnih uputa ima veoma malo; *Concilium*, br. 3 i 13; *Dokument II vatikanskog sabora*, naročito o biskupskoj službi »Christus Dominus« broj 17; o apostolatu laika »Apostolicam actuositatem«, passim — valjda najviše u dekretu o Misijama »Ad gentes«, n. 6, 11, 19, 20, 25 — čitava pastoralna uredba o Crkvi u suvremenom svijetu »Gaudium et spes«, odakle smo citirali br. 7.